

Enric Alfonso Xaruba. Periodista

Vuit segles de vidre vimbodinenc

Les noves instal·lacions del Forn del Vidre, inaugurades el 2018.

“Qui fa un cove fa un cistell”, deien les àvies d’abans. A Vimbodí, a més, feien garrafes de vidre que després revestien amb vímet o canya.

La tradició vidriera del municipi de Vimbodí i Poblet ve de lluny, ni més ni menys que de 1189, per bé que l’esplendor d’aquesta activitat es concentra en els primers cinquanta anys del segle xx. Avui, el Museu i Forn del Vidre reivindica l’època en què bona part de les famílies del poble vivien de bufar i fer ampolles.

Per arribar en cotxe a Vimbodí des de Tarragona o des de Lleida cal agafar l’antiga Via Aurèlia dels romans, una calçada que el temps ha acabat reconvertint en una via més ràpida i amb un nom d’allò més prosaic: N-240. Només entrar al nucli urbà, un cartell gegantí proclama que ens trobem a la ‘Vila vidriera de Catalunya’. El visitant

ben aviat sabrà perquè: uns altres rètols, aquests més petits, ens encaminen cap al Museu i Forn del Vidre, un espai en funcionament des de 1993 que esdevé el darrer vestigi de l’esplendorós passat vidrier de Vimbodí.

No tenim constància que cap dels nostres avantpassats romans que transitaven per la Via Aurèlia s’acabés instal·lant als paratges de l’actual municipi de Vimbodí i Poblet per fer-hi vidre, si bé ja era un material ben conegut fa dos mil anys. El que sí que és segur és que l’empedrada calçada romana va transportar envasos i altres recipients de vidre entre Tàrraco i Ilerda durant segles. Haurem d’esperar fins el 1189 per trobar els primer indicis d’activitat vidriera

La nova botiga del Museu situada a la planta baixa, al costat del forn.

en terres vimbodinencs. Aquests ens duen fins a la font de Nerola, a la rodalia del Monestir de Poblet, on un vidrier anomenat Guillem produïa vidre pla per als finestrals de l’abadia, aleshores en plena construcció.

Segons un document de l’època, l’abat va cedir a aquest vidrier unes terres mentre visqués, si bé amb unes obligacions que hi queden ben reflectides: “En nom de Déu sàpiga tothom que jo, Esteve, abat de Poblet, i Pere, prior, amb tota la nostra comunitat et concedim a tu Guillem vidrier, les artigues de la font de N’Arola que tu mateix has posat en conreu i aquell camp que és al costat, amb la condició que ho posseeixis i tinguis durant tota la teva vida donant-nos només a nosaltres la dècima cada any, i a més dos quintars de vidre fabricats en taules, de cens (...)”. Aquesta referència escrita ens situa davant del primer forn de vidre pla documentat a Catalunya. «El vidre ja era fabricat a Catalunya des del segle III abans de Jesucrist, però el document escrit més antic, relatiu a la seva fabricació al nostre país, és aquest de Poblet», assegura el monjo Agustí Altisent a la seva ‘Història de Poblet’.

És probable que hi haguessin altres forns que elaboressin vidre pla o bé d’altres peces durant l’època medieval prop

El mestre vidrier Paco Ramos fent un setrill (Fotografia: Roc Baldrich/Ajuntament de Vimbodí i Poblet)

Del Guillem al Salva

El vidrier de Nerola va ser el primer referent conegut del vidre vimbodinenç, però ni molt menys va ser l'únic. Durant els cinquanta anys en què la indústria vidriera va funcionar ininterrompudament a la vila, van ser diversos els vidriers que van exercir el seu mestratge als forns Ballester, La Puntual, Pont i Ramon Francisco. Alguns d'ells es van establir a Vimbodí procedents d'altres indrets de tradició vidriera, com Fullea, Senan, l'Ordal, Arenys de Mar o Mallorca. Molt més endavant, amb l'obertura del Museu i Forn del Vidre, el mestre vidrier Paco Ramos, provinent de l'Hospitalet de Llobregat, prendria el relleu de tots ells i es convertiria en l'únic artesà del municipi dedicat a aquesta activitat. El darrer vidrier a incorporar-se al Museu també té molta bufera, si bé no és de carn i ossos.

És el Salva, el personatge creat per l'il·lustrador Xavier Iborra per encàrrec de l'Ajuntament de Vimbodí i Poblet, i que serveix de fil conductor del material pedagògic i promocional d'aquest equipament. El Salva representa la generació de nous vidriers que vetlla per la continuïtat d'aquesta tradició ancestral, dotant-la del punt exacte d'innovació que requereixen les coses importants.

Col·lecció de peces antigues del Museu del vidre, situat a la planta superior.

de Poblet o de Vimbodí, però això de moment no s'ha pogut demostrar. Com tampoc no està acreditada l'elaboració local d'altres recipients d'època medieval trobats a Poblet, entre els quals un de força emblemàtic i que es considera el primer porró de la història. Per a Eduard Toda, artífex de la restauració del monestir a la primera meitat del segle xx, es tracta d'«un setrill, o porró, o canadella de vidre blanc i forma elegantíssima, sortit del fons d'una bassa construïda en temps de l'abat Pons de Copons (1316-1368)». Així ho escriu a l'article 'La col·lecció de vidres antics de Poblet', publicat el 1925 al 'Boletín Arqueológico de Tarragona'. Aquesta peça la podem contemplar al museu pobletà, avui en ple procés de reformulació del seu espai expositiu amb l'objectiu d'esdevenir un centre de divulgació litúrgica referent a Catalunya.

Veiem, doncs, que l'origen vidrier vimbodinenç està estretament vinculat a la fundació del Monestir de Poblet. Però l'esplendor d'aquesta activitat com a indústria, amb tot el component econòmic i social que se'n deriva,

l'hauréem de situar uns quants segles més tard, concretament el 1902, quan es va instal·lar el primer dels quatre tallers que hi funcionaran fins el 1954. Cinquantadós anys, en total: molts o pocs, segons com es miri. Sigui com sigui, l'empremta vidriera va calar fons al municipi. No en va, durant aquest període hi van arribar a treballar un centenar llarg de persones, entre mestres vidriers, aprenents, obralls, atiaires o fogoners, llenyataires i sargaires, segons es detalla a l'estudi 'El vidre bufat a Vimbodí', del professor Lluís Sopena Bellmunt. Dels obradors vimbodinençs sortien principalment garrafes, porrons, setrills, cànirs, salers, pots, llànties i també peces de decoració fetes en vidre blanc o verd.

I per què la indústria vidriera es va assentar a Vimbodí? Aleshores la vila disposava de tot el necessari per al seu desenvolupament: mà d'obra suficient; boscos per nodrir de llenya els forns; zones humides on creixia la sarga, el vímet i la canya per al revestiment de garrafes i altres recipients; una estació de ferrocarril amb moll de càrrega, i bones comunicacions per carretera per

al transport de la mercaderia a altres indrets del país. Amb el tancament del darrer forn, a causa de l'ús cada cop més generalitzat del plàstic, es clou també un capítol decisiu de la història social, econòmica i cultural del municipi.

UN MUSEU DEL SEGLE XXI

El Museu del Vidre va obrir portes el 1993 -el forn ho va fer tres anys més tard als baixos del mateix edifici- per reivindicar i difondre aquesta tradició vidriera desapareguda. L'espai escollit va ser una emblemàtica casa pairal del carrer de Joan Griñó, on s'exposen peces antigues d'ús quotidià cedides per particulars i recollides per mossèn Àngel Bergadà, capellà de la vila durant la dècada dels setanta. L'Ajuntament és titular del Museu i Forn del Vidre i el gestiona des dels inicis, si bé durant anys la instal·lació va funcionar com a secció del Museu Comarcal de la Conca de Barberà. Actualment, la gestió ja és totalment municipal.

Després de diverses millores puntuals al museu i al taller, aquest 2018 s'ha iniciat una remodelació en profunditat que ha començat amb la substitució del forn de gas per un d'elèctric, més segur, net i sostenible. Aquest forn esdevé el darrer esglaó d'una evolució energètica que es va iniciar amb la llenya provinent dels paratges propers i que va continuar amb el carbó, el fueloil, el gasoil, i el gas natural. Combustibles diversos per a una activitat que ha mantingut l'essència en els processos de producció malgrat el pas dels segles. Al museu també s'ha reformat i ampliat la recepció i la botiga on es venen les peces artesanals de vidre bufat que el mestre vidrier Paco Ramos elabora amb expertesa a la vista del públic. D'aquesta manera, l'equipament enfila una nova etapa amb l'objectiu d'esdevenir plenament un museu del segle XXI.

Més de vuit-cents anys després que el vidrier Guillem creés les primeres peces per al Monestir de Poblet, la flama del

vidre vimbodinenç continua viva, si bé ara l'objectiu és un altre: divulgar arreu una activitat artesanal gairebé desapareguda i garantir-ne la continuïtat atès el seu valor històric, etnològic i científic. Amb aquesta mateixa finalitat, el museu ha encetat noves activitats complementàries, com tallers per a escolars, visites guiades i altres activitats periòdiques de caire eminentment familiar i participatiu. A més, des d'aquest any 2018 obre el taller a vidriers d'arreu que vulguin fer-hi demostracions, una iniciativa que va estrenar el reconegut vidrier nord-americà Grant Garmezzy, el passat mes de maig. D'altra banda, des de l'any 2014 l'Ajuntament de Vimbodí i Poblet organitza cada octubre la Festa del Vidre Artesà, Vitrum, un altre motiu important per visitar la 'Vila vidriera de Catalunya'. ■

Més informació a www.museudelvidre.cat

